

**ARMOEDE IS OOK LOKAAL
DE LOKALE
ARMOEDEBAROMETER
MAASMECHELEN**

DECENNIUMDOELEN
Geef armoede geen kans

Waarom een lokale armoedebaarometer?

Gemeenten en steden krijgen een steeds belangrijkere rol in de strijd tegen armoede. Zij staan immers, samen met het middenveld en verschillende welzijnsactoren, vooraan in het lokale veld. Daar vinden ze onder hun bewoners gezinnen die leven in of nabij armoede en gezinnen die nood hebben aan versterking, hulp of begeleiding. Zij staan ook vooraan om geconfronteerd te worden met nieuwe noden, doelgroepen en sociale risico's.

Het OCMW-decreet en het decreet lokaal sociaal beleid plaatsen bijgevolg de gemeente, het OCMW of binnenkort de sociale dienst van de gemeente, centraal in een netwerk van organisaties die één voor één vertrekken van de uitbouw van de rechten van de mens.

De decentralisering van het welzijns- en meer bepaald het armoedebestrijdingsbeleid gebeurt binnen een brede beweging waarbij lokale besturen meer verantwoordelijkheden krijgen. Ook op andere beleidsdomeinen worden gemeenten geconfronteerd met nieuwe opdrachten. In vergelijking met Nederland of het Verenigd Koninkrijk gaat dit in België nog niet zo ver. In die en andere landen zijn lokale besturen dé organisator van het sociaal beleid. Dit gaat vaak gepaard met een besparingsoperatie voor de hogere overheden, met alle gevolge van dien voor het lokaal sociaal beleid. De Vlaamse decentralisering verloopt –voorlopig?— anders.

Meer bevoegdheden veronderstelt ook meer beleid. De uitdaging voor de Vlaamse gemeenten en steden is dan ook het uittekenen van een armoedebestrijdingsbeleid.

Eén zijde van die uitdaging is dat gemeenten heel wat moeten ondergaan waar ze zelf geen vat op hebben. Want het zijn niet zij die verantwoordelijk zijn voor complexe situaties die veelal het resultaat zijn van mondiale ontwikkelingen, zoals de toenemende globalisering, de economische crisis en de toenemende migratie- en vluchtelingenstromen. De lokale overheden zijn ook niet verantwoordelijk voor het Vlaamse of federale beleid rond bijvoorbeeld minima, werkloosheidsuitkeringen, de kostprijs van energie en water, het woonbeleid, ... Maar ze dragen er wél de gevolgen van.

De andere zijde van de uitdaging is dat gemeenten wél een beleid kunnen voeren: een sociaal woonbeleid, toegankelijke scholen, voldoende kinderopvang, een inclusief leefloonbeleid, een outreachende werking, een sociaal energiebeleid, samenwerking met armoedeorganisaties, middenveld en welzijnsactoren, ... Kortom, gemeenten kunnen een breed armoedebestrijdingsbeleid ontwikkelen, uitbouwen en financieren.

Meer bevoegdheden veronderstellen ook meer middelen. Deze komen van Vlaanderen en de federale overheid, maar komen ook van de eigen belastingen. Een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid houdt dan ook een inkomsten- en uitgavenbeleid in dat kiest voor armoedebestrijding en meer welzijn.

Een lokale armoedebaarometer helpt gemeenten bij het maken van die keuzes.

Een lokale armoedebaarometer

De Armoedebaarometer van Decenniumdoelen vormt de basis van de lokale armoedebaarometer. Deze lokale armoedebaarometer bevat eveneens lokale decenniumdoelen: elke gemeente helpt mee de armoede in Vlaanderen of België te halveren op 10 jaar tijd.

De lokale armoedebaarometer omvat drie decenniumdoelen: de halvering van de kinderarmoede; de halvering van de werkloosheid en het bereiken van het sociaal objectief m.b.t. sociale woningen. Deze drie decenniumdoelen worden verder uitgewerkt met andere grafieken. Hiermee kan elke gemeente een daadkrachtig armoedebestrijdingsbeleid uitwerken.

We vergelijken enkel binnen de gemeente. Vergelijking tussen gemeenten is immers moeilijk. Gemeenten verschillen net teveel van elkaar, zelfs binnen de 15 clusters van de Belfius-indeling. Hoe kan je Aalst met bijvoorbeeld Turnhout vergelijken? Beiden zitten in dezelfde cluster, maar beide steden verschillen hemelsbreed van elkaar. De vraag is dus, wat is de meerwaarde van de vergelijking? Zeker omdat gemeenten heel wat moeten ondergaan. Bovendien spelen de lokale omstandigheden soms een grote rol: sommige gemeenten hebben omwille van hun woonpatrimonium (19^e -eeuwse arbeidersbuurten) een goedkoper huurbestand en hierdoor meer lagere inkomensgroepen.

Gemeenten zijn binnen bepaalde grenzen zelf verantwoordelijk voor een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid. De lokale armoedebaarometer helpt gemeenten, armoedeorganisaties en middenveld om die verantwoordelijkheid te duiden en te sturen. De lokale armoedebaarometer is een actie-instrument waarmee het politieke debat over een eigen armoedebestrijdingsbeleid kan gevoerd worden.

In tegenstelling tot de Armoedebaarometer is de lokale armoedebaarometer niet allesomvattend. Er ontbreken namelijk heel wat gegevens over de lokale gezondheid, de geletterdheid, de participatie van mensen die leven in of nabij armoede, ... Dit gebrek is een pleidooi voor een nog gedetailleerdere gegevensverzameling. Als gemeenten meer bevoegdheden krijgen, dan moeten ze ook hun beleid kunnen monitoren. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen lokale, Vlaamse en federale overheden.

Decenniumdoelen

Jos Geysels

Voorzitter Decenniumdoelen

Michel Debruyne

Coördinator Decenniumdoelen

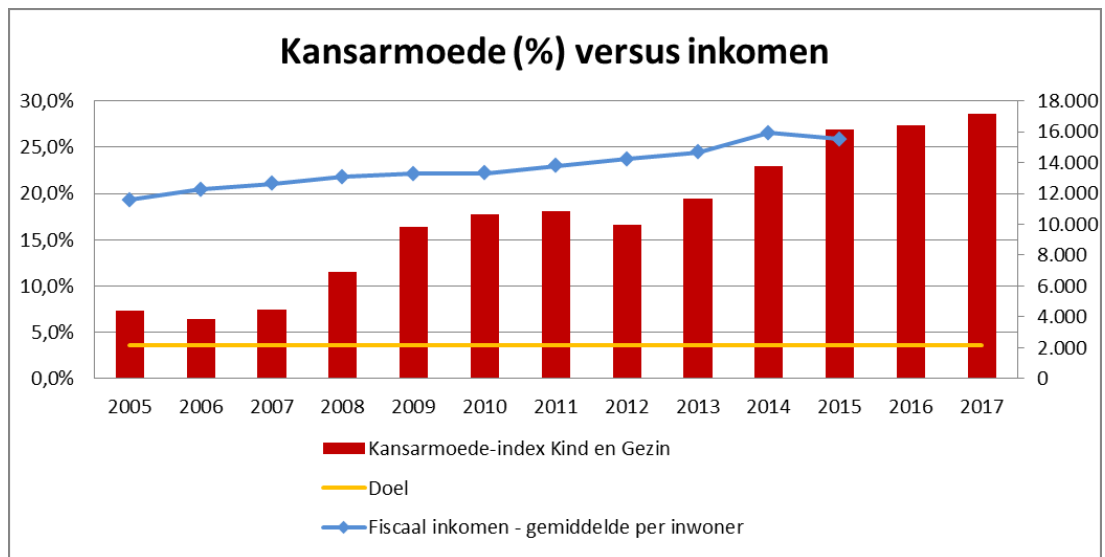
Decenniumdoelen is een samenwerking tussen Netwerk tegen Armoede, Welzijnszorg, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, SAM, ABVV, ACV, ACLVB, Christelijke Mutualiteiten, Socialistische Mutualiteiten, UitdeMarge, Minderhedenforum, Beweging.net en wordt ondersteund door CERA

De lokale armoedebarmeter van Maasmechelen

1. Armoede versus inkomen

De belangrijkste indicator om de lokale armoede te meten is de kansarmoede-index van Kind en Gezin. De Europese armoede-indicatoren die Vlaanderen en België gebruiken zijn niet te vertalen naar het lokale niveau. De Kind en Gezin-indicator vertelt ons enkel over de armoede bij gezinnen met jonge kinderen. Deze indicator vertelt dus niet over armoede bij gezinnen met oudere kinderen of gepensioneerde gezinnen. We moeten deze indicator met andere combineren.

Toch is deze Kind en Gezin-indicator zeer belangrijk. Deze indicator geeft ons een inzicht in hoe armoede de komende jaren zal evolueren: een stijgende of dalende evolutie vertelt ons iets over de dalende of groeiende armoede. Helaas is wie als kind armoede kent, vaak gedoemd om later ook armoede te kennen.

Het armoede-decenniumdoel voor Maasmechelen ligt op 3,6%; dit is een halvering van de Kind en Gezin-armoede in 2005. De Kind en Gezin-indicator voor Maasmechelen ligt in 2011 (18,1%) ruim dubbel zo hoog als in 2005 (7,3%). Na een lichte daling in 2012 stijgt de kansarmoede fors tot 28,6% in 2017. Ten opzichte van 2005 is dat bijna een verviervoudiging van het aantal gezinnen met jonge kinderen die in armoede leven.

De Kind en gezin-indicator meet de armoede onder gezinnen met pasgeboren kinderen en heel jonge gezinnen. De indicator vlakt de armoede af door telkens het gemiddelde van drie jaar te nemen. Zo worden grote incidentele wijzigingen opgevangen.

De trend is voor Maasmechelen dramatisch. Het decenniumdoel van 3,6% is verder dan ooit. Hiermee is Maasmechelen niet alleen één van de steden met het hoogste kinderarmoedecijfer, maar ook één met een zeer dramatische stijging.

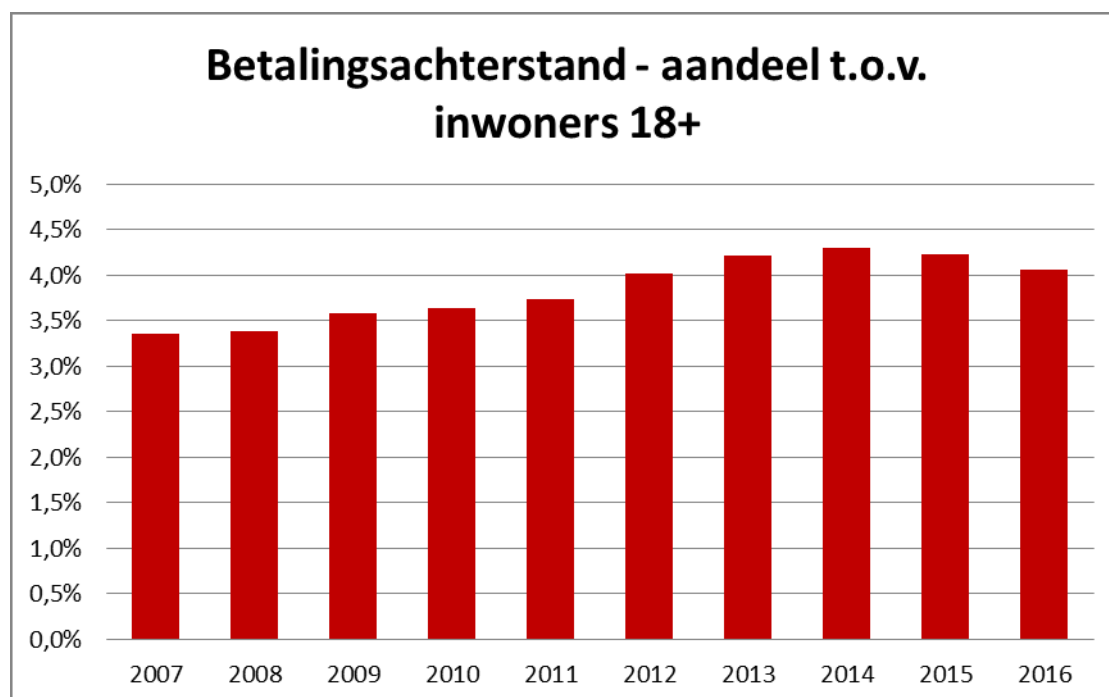
De Kind en Gezin-indicator biedt een blik op de toekomst van de armoede in Maasmechelen (en Vlaanderen). Meer en meer kinderen worden geboren in armoede. Dit bepaalt meer dan andere

zaken hun leven. Binnen 15 jaar zijn de jongeren geboren tussen 2011 en 2015 ongeveer 18 jaar en hebben ze weinig kans om nog uit de armoede te geraken.

We vergelijken de Kind en Gezin-indicator met de evolutie van het fiscaal inkomen van de Maasmechelse bevolking. De fiscale ontvangsten stijgen van 11.500 euro in 2005 tot 15.500 euro in 2015. In 2015 daalde het licht tegenover 2014.

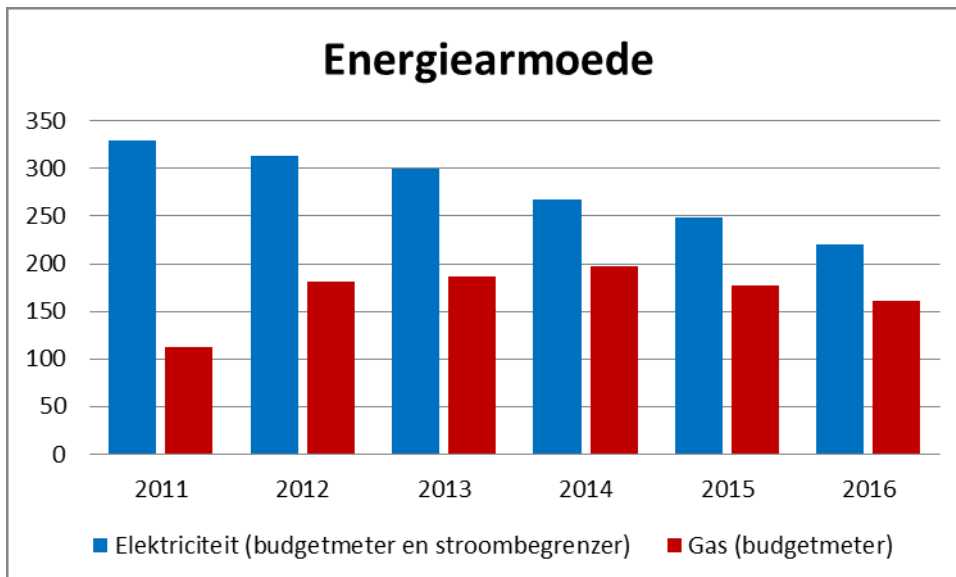
De onrustwekkende stijging van de kinderarmoede vraagt extra middelen. Naast eigen inbreng zal ook solidariteit met Maasmechelen vanuit Vlaanderen het antwoord moeten zijn.

De Kind en Gezin-indicator biedt één beeld van armoede in de gemeente Maasmechelen. Een andere indicator is de betalingsachterstand. Deze indicator geeft ons een beeld van de omvang van de armoede of het armoederisico in Maasmechelen.

We hebben enkel gegevens vanaf 2007 tot 2016. Elk jaar stijgt de betalingsachterstand licht tot 2014 (4,3%) om dan licht te dalen tot 4,1%. Sinds 2008 is meer dan 0.7 procentpunt bij gekomen! De lichte daling van de laatste twee jaar is opmerkelijk. De Kind en Gezin-indicator blijft zorgwekkend stijgen: de betalingsachterstand moet verder opgevolgd worden.

Sinds 2005 zijn er elk jaar enkele gezinnen meer die het moeilijker hebben om hun facturen te kunnen betalen.

We zien een andere evolutie als we kijken naar energiearmoede. De volgende grafiek geeft de evolutie weer van zowel de gas- als de elektriciteitsarmoede. Het aantal actieve budgetmeters voor elektriciteit met stroombegrenzer daalt van meer dan 320 naar 220 in 2016. Een andere beweging zien we bij het aantal actieve budgetmeters voor gas: van 113 naar 197 tot 161 in 2016. De daling vanaf 2015 voor zowel gas als elektriciteit kan de daling van de betalingsachterstand verklaren.

Toch blijven heel wat gezinnen in de kou of in het donker leven.

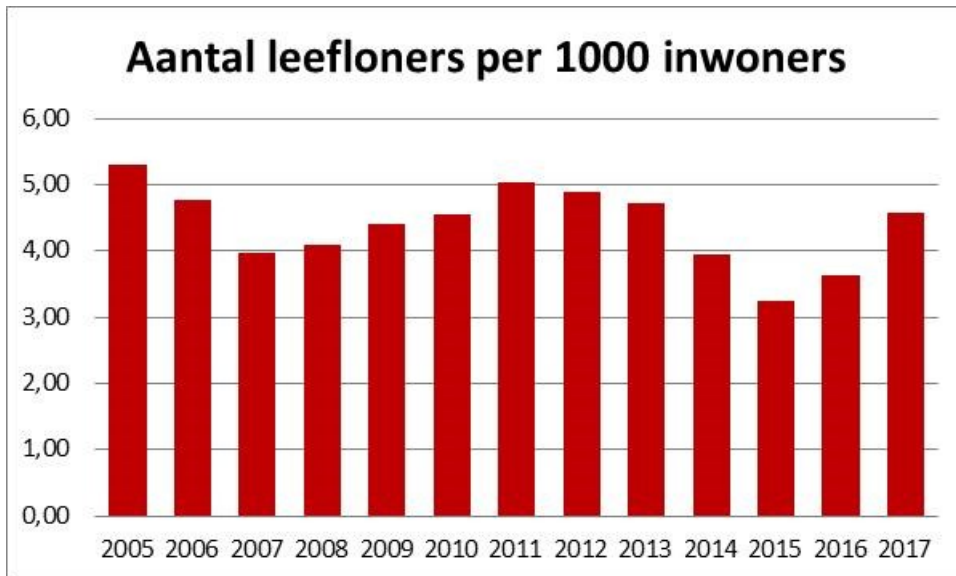
De grafiek van energiearmoede toont een mogelijk beeld van hoe de stad Maasmechelen armoede aanpakt. De werking van de Lokale Adviescommissie is hier bepalend. De LAC moet immers voorkomen dat gezinnen afgesloten worden van elektriciteit, gas of water of zoekt naar een oplossing voor heraanluiting. Momenteel werken de LAC's in Vlaanderen op zeer uiteenlopende manieren: OCMW's geven een eigen invulling aan de LAC-werking, afhankelijk van hun beleidskeuzes, hun visie op hulpverlening, het aantal personeelsleden ... De evolutie van het aantal budgetmeters is tekenend. Een energiearmoedebeleid heeft duidelijk impact op de cijfers.

Met deze drie indicatoren kunnen we een beeld schetsen van de armoede in Maasmechelen: armoede stijgt sterk. Meer en meer gezinnen geraken in financiële nood. De kinderarmoede stijgt onrustwekkend. Energiearmoede blijft hoog. Deze indicatoren geven ons een blik op de toekomst: een groeiende duale samenleving ontwikkelt zich in Maasmechelen.

2. Wie is arm?

Bovenstaande grafieken geven een indicatie van de armoede te Maasmechelen. De volgende twee geven een beeld van wie er in armoede leeft.

De eerste grafiek geeft een beeld van de evolutie van het aantal leefloners te Maasmechelen. Sinds 2005 (5,31‰) schommelt dat tussen de 4 en 5‰. Er is een lichte stijging in 2010 en 2011 om vervolgens terug te dalen tot 3,2‰ om dan terug te stijgen tot 5‰ in 2011. Na een daling zien we de voorbije jaren opnieuw een stijging tot 4,5 promille in 2016. De economische crisis is verantwoordelijk voor de eerste sterke stijging, de tweede golf, hiervoor is het federale beleid verantwoordelijk.

173 gezinnen moeten in 2017 leven van een armzalig leefloon.

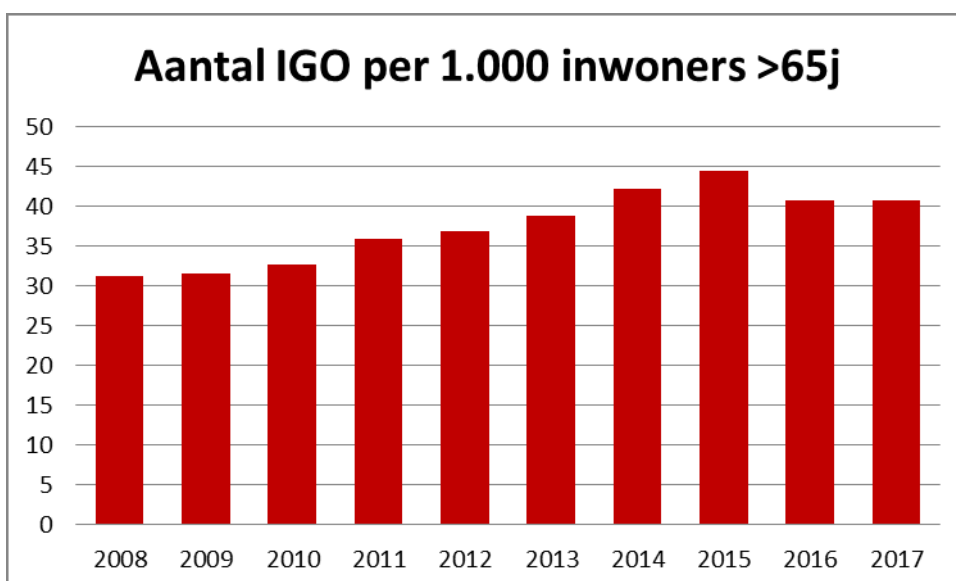
173 gezinnen die moeten leven van een armzalig leefloon, dat is niet veel. Maar is slechts een topje van de ijsberg.

De vraag is: welk beleid voert de stad Maasmechelen voor deze gezinnen? Is dit een genereus beleid of ...?

De tweede grafiek geeft ons een zicht op de evolutie van het aantal arme ouderen. Maasmechelen kent heel wat meer ouderen die met een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) moeten leven. De grafiek vertoont een duidelijke stijgende lijn: van 31 naar 40 per duizend inwoners van 65 jaar of ouder, met een piek in 2016 tot 44,5 per duizend ouder dan 65 jaar. 1 op 25 ouderen leven met een IGO.

In 2017 zijn er 270 ouderen die moeten overleven met een armzalige IGO. Op 10 jaar tijd zijn er 100 ouderen meer die moeten leven van een IGO.

Ook hier rijst de vraag welk beleid de stad Maasmechelen voert voor deze groep ouderen.

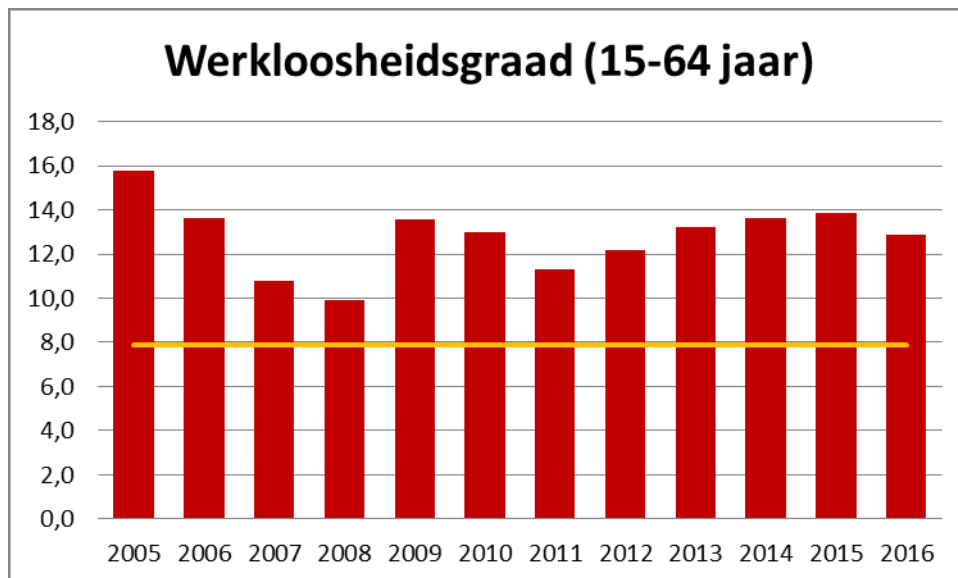

Wie is arm? De bovenstaande grafieken geven een indicatie: vooral oudere personen en mensen met een leefloon leven met een armoederisico of onder de armoedegrens.

3. Wie werkloos is, is meestal arm

Naast gepensioneerden en leefloners leven personen die lang werkloos zijn vaak in armoede. De recente federale maatregelen die langdurige werkloosheid bestraffen, duwen mensen in de armoede. Of deze bestraffing mensen helpt is echter geen uitgemaakte zaak. Integendeel, hoe harder gezinnen moeten proberen te overleven, hoe moeilijker het wordt om uit armoede te geraken¹.

De werkloosheidscijfers voor Maasmechelen schommelen: vanaf 2005 daalt de werkloosheid tot 9,9%, om vanaf 2009 terug te stijgen richting 13,9% in 2015, om dan terug te dalen tot 12,9%. Het decenniumdoel is vastgelegd op 7,9%. De werkloosheidsgraad blijft 5 procentpunt verwijderd van het decenniumdoel. Tegenover 2005 is er een lichte vooruitgang gemaakt.

Wie zijn de werklozen in Maasmechelen? We hebben er een zicht op voor 2015: in Maasmechelen is 12,8% van de personen van EU-afkomst werkloos. Voor Maasmechelenaars uit Europese niet-EU-landen is dat 12,9%, voor deze uit andere landen 17% en voor Maasmechelenaars afkomstig uit Turkije of de Magreblanden is dat 19,4%.

De werkloosheid blijft hoog in Maasmechelen. Het decenniumdoel werd nooit bereikt. Heel wat personen met een migratie-achtergrond zijn werkloos.

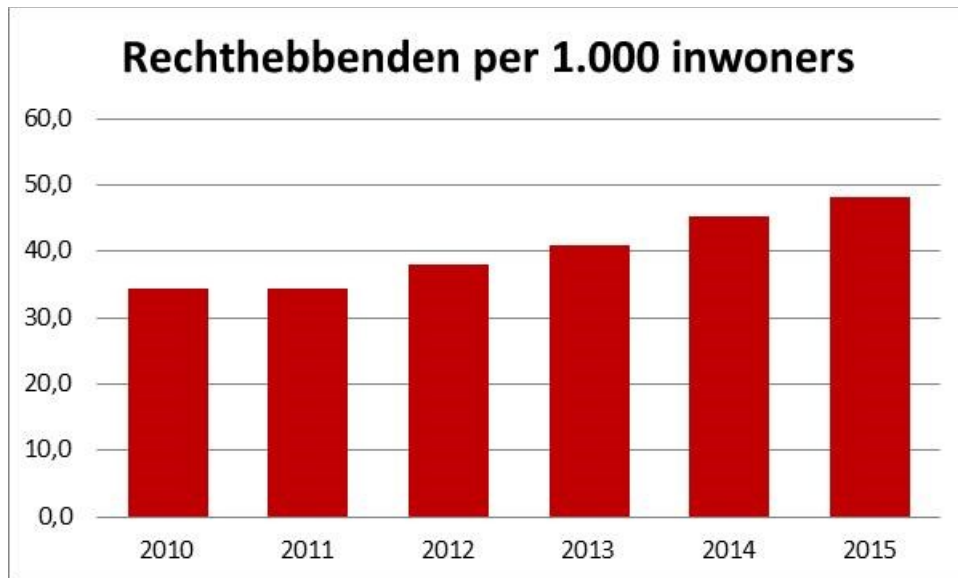
Heeft Maasmechelen een beleid gericht op deze verschillende groepen?

4. Gezondheid

Wie arm is, is ziek of wie langdurig ziek is, is arm. Wie extra zorg nodig heeft, heeft meer middelen nodig om deze te bekostigen. Hiervoor heeft Vlaanderen onder meer de zorgverzekering ingevoerd. De zorgverzekering bekijkt enkel de graad van de nodige zorg. Wie extra zorg nodig heeft kan rechthebbend zijn op een maandelijkse zorgpremie.

De zorgpremie geeft m.a.w. geen indicatie of mensen met zorg in armoede leven. Ze duidt enkel het aantal rechthebbenden aan die extra ondersteuning nodig hebben: de zorgpremie helpt hen hierbij.

Het aantal rechthebbenden op een zorgpremie geeft wel een duiding welk welzijnsbeleid de gemeente Maasmechelen moet voeren. Het aantal rechthebbenden stijgt langzaam van 34,4 promille in 2010 tot meer dan 48 promille in 2015. In 2015 zijn er ongeveer 1800 personen in Maasmechelen die een zorgpremie ontvangen. Bijna 1 op 20 personen ontvangen dus een zorgpremie!

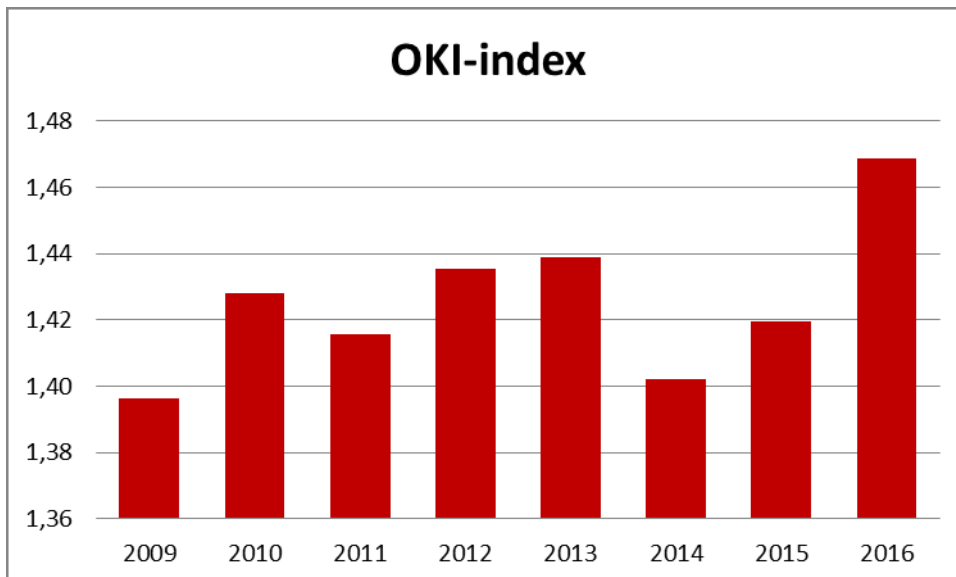
Personen met een IGO kunnen een zorgpremie ontvangen. Beide grafieken moeten dan ook samen gelezen worden. De zorgpremie kan voor veel ouderen een belangrijk verschil uitmaken. De vraag is of Maasmechelen een beleid voert voor deze groepen?

5. Onderwijs

Onderwijs was in de vorige eeuw de grote gelijkmaker. Dankzij (de democratisering van) het onderwijs is er een serieuze sociale mobiliteit op gang gekomen. Onderwijs die alle jongeren een kans geeft is ook vandaag meer dan belangrijk.

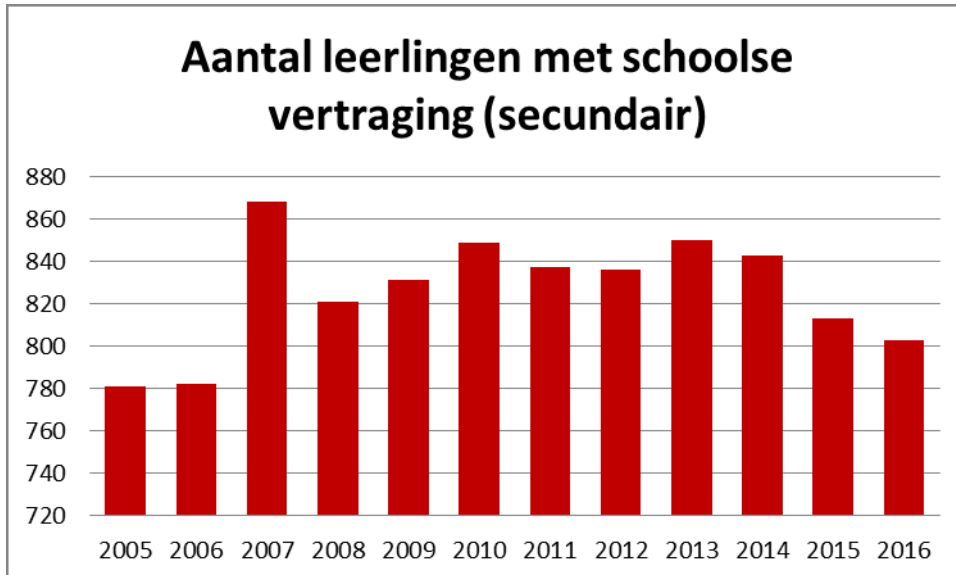
De Kind en Gezin-kinderarmoede-indicator toont voor Maasmechelen een negatieve trend. Stijgende kinderarmoede zal op termijn impact hebben op de schoolresultaten. We kunnen verwachten dat de jonge kinderen die vandaag in armoede opgroeien, morgen met achterstand of zelfs zonder diploma de school verlaten. We kunnen verwachten dat deze jongeren morgen de waterval in het onderwijs meemaken. Maasmechelen heeft er dan ook alle belang bij om een inclusief onderwijsbeleid te voeren.

Vlaanderen heeft een onderwijsarmoede-indicator ontwikkeld: de OKI-Indicator. Deze wordt berekend als het aantal van de 4 leerlingenkenmerken (Thuistaal niet-Nederlands, Laag opleidingsniveau van de moeder, Ontvangen van een schooltoelage, Wonend in een buurt met hoge mate van schoolse vertraging) waaraan de leerlingen voldoen, gesommeerd voor alle leerlingen, en vervolgens gedeeld door het totaal aantal leerlingen. De OKI is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4. Hoe hoger, hoe meer kans op kansarmoede.

De OKI-index voor Maasmechelen stijgt van 1.40 in 2009 tot 1.47 in 2016. De stijging is verontrustend. De vraag is dus hoe deze index verder zal evolueren gezien de Kind en Gezin-indicator.

Een andere indicator is het aantal leerlingen met schoolse achterstand. Deze indicator vertoont een vergelijkbaar beeld: deze stijgt flink tot 2014 tot 850 leerlingen met schoolse achterstand, om dan terug te dalen tot 800. De vaststelling is dat in 2017 803 jongeren de school met 2 jaar achterstand verlaten hebben. Dit zijn allen jongeren die het moeilijk zullen hebben op de arbeidsmarkt en bijgevolg gemakkelijker in armoede terecht kunnen komen.

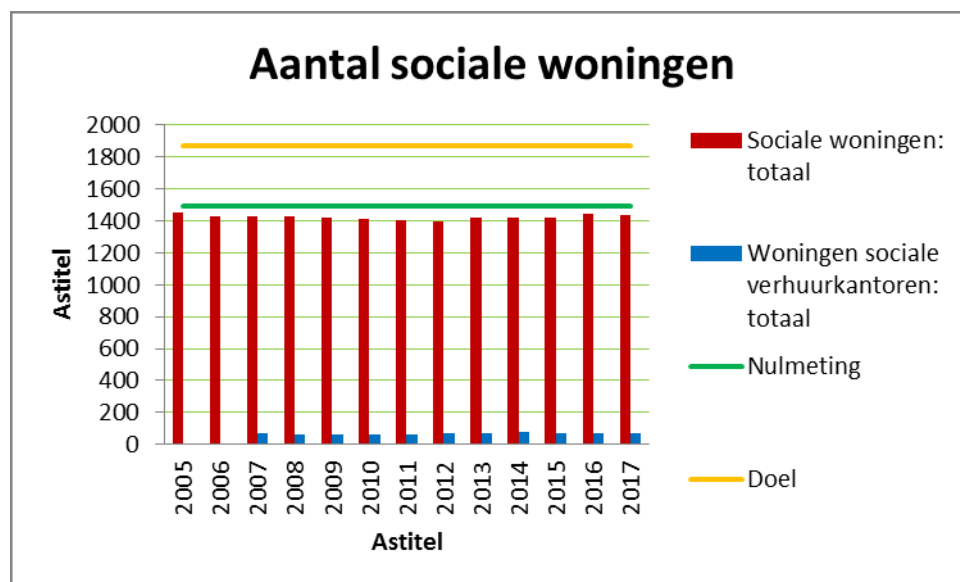
Belangrijk is de vaststelling dat jongeren die Nederlands niet als thuistaal hebben, veel vaker een schoolse achterstand oplopen: 13,4% tegenover 4,7% van de jongeren die wel Nederlands als thuistaal hebben.

De Kind en gezin-indicator geeft aan dat deze groep nog verder kan stijgen. Heel wat kinderen worden geboren in armoede of zijn jong in armoede. Deze groep stijgt jaar na jaar. Vooral kinderen die moeders hebben met een migratieachtergrond worden getroffen. Ruim 2 op 5 van deze kinderen

leven in kansarmoede. De uitdaging voor Maasmechelen is dan ook helder: een inclusief schoolbeleid is dringend nodig.

6. Wonen

Wonen is het domein waar een gemeente of stad een verschil kan maken. Een gemeente maakt via haar ruimtelijk beleid en via haar woonbeleid een wezenlijk verschil: een sociaal woonbeleid helpt gezinnen uit armoede.

Vlaanderen heeft voor alle gemeenten een sociaal objectief vastgelegd. Dit sociaal objectief voor Vlaanderen is echter 25.000 sociale woningen lager dan het Decenniumdecenniumdoel. Het is met andere woorden een bescheiden decenniumdoel. Voor de stad Maasmechelen is er geen sociaal objectief vastgelegd.

We vergelijken het aantal sociale woningen tevens met het decenniumdoel. Deze ligt voor Maasmechelen op 1.865 sociale huurwoningen.

Op 13 jaar tijd zijn er 17 sociale huurwoningen verdwenen, van 1.453 in 2005 tot 1.436 in 2017! Het aantal sociale verhuurkantoorwoningen is gegroeid van 67 tot 74, sinds 2014 blijft dit stabiel op 74 hangen. Tezamen heeft Maasmechelen nu 1.510 sociale huurwoningen. Dankzij het aantal sociale verhuurkantoorwoningen overschrijdt Maasmechelen de nulmeting van 1.492!

Het decenniumdoel is echter nog ver verwijderd (nog een 360-tal woningen te gaan): enkel door een forse investering in sociale huurwoningen is dit doel te bereiken.

De stad Maasmechelen heeft een groot aantal sociale woningen. Haar beleid tijdens de voorgaande jaren is duidelijk gericht op een stabilisering van dit aantal, zeker niet op een groei. Ze heeft gekozen voor een behoud, zelfs een lichte afbouw van het aantal sociale huurwoningen. Enkel dankzij de voor de huurder duurdere formule van SVK-woningen stabiliseert ze het aantal.

Dit heeft gevolgen voor huurders op de private huurmarkt. Te weinig sociale woningen betekent steeds meer huurders die te hoge woonlasten moeten betalen en die in armoede terecht komen.

Voor 2017 hebben we cijfers: 57% van de huurders moet meer dan 30% van hun inkomen besteden aan woonlasten, dit is 3 op 5 huurders!

Ook hier heeft Maasmechelen een belangrijke uitdaging: sociale woningen zijn een belangrijk instrument in de strijd tegen armoede. Meer sociale woningen zijn nodig om gezinnen uit armoede te halen.

7. Uitdagingen voor Maasmechelen

Net zoals andere gemeenten staat Maasmechelen voor heel wat uitdagingen. De lokale armoedebaarometer legt de grote uitdagingen bloot.

De kansarmoede is het voorbije decennium sterk gestegen tot bijna 29% in 2017. Dat is bijna een vier keer hoger dan in 2005. Dit hoog percentage vertaalt zich de komende jaren in armoede op school, jongeren met schoolse achterstand en op lange termijn werkloosheid.

Gemeenten kunnen een beleid voeren gericht op kinderarmoede: de gezinnen opsporen, begeleiden, een menswaardig bestaan geven en een schoolbeleid voeren dat rekening houdt met kinderarmoede.

Uit de bovenstaande grafieken en cijfers blijkt ook het hoog aantal mensen met een migratieachtergrond dat rond de armoedegrens leeft. In vergelijking met personen geboren in België hebben zij een veel grotere kans op werkloosheid (1 op 5), op schoolse achterstand (1 op 8), en op kinderarmoede (2 op 5 kinderen met moeders met een migratieachtergrond).

Een integratiebeleid en een antidiscriminatiebeleid gaan hand in hand. Dit is ook voor Maasmechelen een uitdaging.

Naast personen met een migratieachtergrond zijn er heel wat andere gezinnen die leven rond de armoedegrens: kinderarmoede stellen we immers vast bij 1 op 6 van Belgische origine.

Na een daling, stijgt het aantal leefloners opnieuw de voorbije jaren opnieuw tot 4,5 per duizend. Het aantal werklozen daalt licht en schommelt de voorbije jaren tussen de 12 en de 14%. De betalingsachterstand vertoont een stijgende tendens en de energiearmoede een dalende. Deze cijfers stellen extra vragen naar het sociaal beleid van Maasmechelen.

Het sociaal en integratiebeleid kan zeer effectief zijn: het helpt mensen uit armoede, het helpt mensen die een beroep doen op het OCMW, het integreert mensen in de Maasmechelse samenleving. Maasmechelen kan sociaal investeren, maar moet ook een beroep kunnen doen op solidariteit van naburige gemeenten en Vlaanderen.

Het aantal leerlingen met schoolse achterstand en de OKI-Index stijgen opnieuw. Een meer dan negatief signaal. De stijgende kinderarmoede kan deze trend versterken, tenzij de stad ingrijpt.

Het aantal sociale woningen blijft het voorbije decennium stabiel. Bijkomende investeringen zijn nodig, want de nood is hoog: bijna 2 op 3 huurders besteedt meer dan 30% van hun inkomen aan huur. Meer sociale woningen zijn dus de uitdaging.

ⁱ Zie ook Decenniumdecenniumdoelen, 10 jaar armoedebaarometers, een decennium armoedig beleid.